

*І. В. Супрунова,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної безпеки, публічного управління
та адміністрування, Державний університет "Житомирська політехніка"
ORCID ID: 0000-0001-5484-6421*

DOI: 10.32702/2306-6814.2021.10.130

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ДЕТИНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

*I. Suprunova,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economic Security,
Public Administration and Management, Zhytomyr Polytechnic State University*

IMPROVEMENT OF LEGAL SUPPORT OF STATE POLICY IN THE FIELD OF DETINIZATION OF THE ECONOMY

Пріоритетним завданням для України в контексті європейської інтеграції і прагнення забезпечити стабільний поступальний розвиток національної економіки є гармонізація та приведення у відповідність до міжнародних стандартів та нормативів вітчизняну нормативно-правову базу щодо детінізації економіки та усунення наявних в ній протиріч. Регулювання державного управління у сфері детінізації економіки здійснюється на основі нормативно-правової бази, яка побудована за ієрархічним принципом, що визначає її вертикальну побудову і відповідну субординацію. Доведено, що при формуванні підсистеми нормативно-правового забезпечення державної політики в сфері детінізації економіки України необхідно розглядати її як складову системи нормативно-правового забезпечення національної безпеки України. Проаналізовано основні нормативно-правові акти, якими регламентовано ті чи інші аспекти державної політики у сфері детінізації національної економіки. Встановлено відсутність комплексного нормативно-правового документа щодо державної політики в сфері детінізації економіки України, який би комплексно окреслив стратегічні орієнтири, цілі та завдання протидії тінізації національної економіки, а також інструменти та механізми успішної реалізації такої державної політики в узгодженні з іншими напрямками державної політики у сфері національної безпеки. Обґрунтовано необхідність розробки та прийняття Закону України "Про детінізацію національної економіки", який би комплексно розкривав сутність тіньової економічної діяльності, адміністративну та кримінальну відповідальність за порушення в даній сфері, розкривав забезпечення, механізми та інструменти державної політики в сфері детінізації економіки. В статті запропоновано основні напрями оптимізації та гармонізації нормативно-правової бази з детінізації економічних відносин у частині надання пропозицій щодо внесення змін у ряд нормативних актів України.

The efficiency and effectiveness of the state policy of de-shadowing of the national economy is based on legal support. The priority task for Ukraine in the context of European integration and the desire to ensure stable progressive development of the national economy is to harmonize and bring in line with international standards and regulations of the domestic legal framework for de-shadowing the economy and eliminate its contradictions. Regulation of public administration in the field of de-shadowing of the economy is carried out on the basis of the regulatory framework, which is built on a hierarchical principle that determines its vertical construction and appropriate subordination. It is proved that in the formation of the subsystem of regulatory and legal support of state policy in the field of de-shadowing of the economy of Ukraine it is necessary to consider it as a component of the

system of regulatory and legal support of national security of Ukraine. The normative-legal acts, which regulate certain aspects of the state policy in the sphere of de-shadowing of the national economy, are analyzed on the basis. There is a lack of a comprehensive legal document on state policy in the field of de-shadowing of Ukraine's economy, which would comprehensively outline the strategic guidelines, goals and objectives of counteracting the shadowing of the national economy, as well as tools and mechanisms for successful implementation of such state policy. national security. The need to develop and adopt the Law of Ukraine "On de-shadowing of the national economy", which would comprehensively disclose the essence of shadow economic activity, administrative and criminal liability for violations in this area, disclose the provision, mechanisms and instruments of state policy in the field of de-shadowing of the economy. The article proposes the main directions of optimization and harmonization of the legal framework for the de-shadowing of economic relations in terms of providing proposals for amendments to a number of regulations of Ukraine. The implementation of the proposed recommendations will facilitate the adaptation of national legislation to modern requirements and needs, as well as European standards.

Ключові слова: тіньова економіка, державна безпека, політика у сфері детінізації економіки, правове забезпечення.

Key words: shadow economy, state security, policies in the field of de-shadowing of the economy, legal support.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Стрімкий розвиток глобалізаційних процесів на ряду з мінливістю економічного середовища та неефективною роботою національних контролюючих та наглядових органів за фінансовими потоками і корупційними проявами в країні впливають на формування й активне розгортання тінізації національної економіки. Відповідно до даних Міністерства економічного розвитку і торгівлі України у 2020 році обсяг тіньового сектору економіки склав близько 31% від офіційного ВВП, що складає майже третину ВВП країни. Значні масштаби тінізації національної економіки призводять до недоотримання податкових надходжень, зниження рівня привабливості країни для іноземних інвесторів, недофінансування пріоритетних галузей економіки, а в загальному підсумку — до появи структурних дисбалансів у розвитку національної економіки та підвищення загроз порушення макроекономічної нестабільності. Тому в умовах уповільнення економічного зростання та підвищення ризиків, пов'язаних з поширенням пандемії COVID-19, мінімізація рівня тінізації національної економіки виступає один із пріоритетних напрямів державної політики. Основою реалізації політики в сфері детінізації економіки виступає система нормативно-правового забезпечення, яка потребує комплексного розгляду.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням реалізації державної політики в сфері детінізації економіки, в т.ч. його нормативно-правовим забезпеченням, присвячені роботи таких вітчизняних і зарубіжних вчених: Р. Августин, В. Базилевич, С. Баранов, Г. Беккер, Д. Блейдс, А. Бойко, Дж. Б'юкенен, З. Вар-

налій, О. Власюк, В. Геєць, М. Головка, О. Головатюк, Г. Гросман, І. Губарева, П. Гутман, Б. Даллаго, Б. Данилишин, К. Дзеверіна, Л. Ебергард, Я. Жаліло, В. Засанський, Т. Кваша, В. Кислий, В. Кубатко, О. Кузьменко, С. Леонова, І. Мазур, В. Мандибура, С. Огреба, В. Попович, В. Рейкін, С. Роттенберг, П. Рубін, І. Савич, Е. д Сото, В. Танзі, У. Тіссен, Е. Фейге, Ю. Харазішвілі, Ф. Шнайдер та ін. Однак, не применшуючи внеску вищевказаних авторів, варто підкреслити, що з огляду на складну економічну та політичну ситуацію в світі в результаті пандемії COVID-19 та високий рівень тінізації економіки в Україні питання державної політики в сфері детінізації економіки не втрачає своєї актуальності, а дослідження щодо удосконалення його нормативно-правового забезпечення є на часі.

МЕТА СТАТТІ

Основною метою у статті є здійснення критичного аналізу нормативно-правового забезпечення державної політики в сфері детінізації економіки та перспектив його удосконалення в умовах реформаційних процесів та економічної нестабільності в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Національна безпека України на сьогодні підпадає під вплив ряду загроз та ризиків, пов'язаних з значним рівнем тінізації економіки, наявністю тіньового ринку праці, наявністю нелегальної міграції, відтоку капіталу із країни, які сприяють негативні економічні наслідки, дезорганізацію соціальних норм та інститутів. Однією з причин такої ситуації є поглиблення кризових явищ в системі державного управління, низькою ефективністю державного апарату, корупцією, яка охоплює різні гілки влади. Тому виникає необхідність удосконалення ме-

ханізмів державної політики в сфері детінізації економіки, зокрема, нормативно-правового механізму.

Ефективність та дієвість проведення державної політики детінізації національної економіки ґрунтується на правовому забезпеченні. Пріоритетним завданням для України в контексті європейської інтеграції і прагнення забезпечити стабільний поступальний розвиток національної економіки є гармонізація та приведення у відповідність до міжнародних стандартів та нормативів вітчизняну нормативно-правову базу щодо детінізації економіки та усунення наявних в ній прогрітків.

Зважаючи на значну розгалуженість нормативно-правових актів, які стосуються детінізації економічних відносин та державної політики в цьому напрямі, варто відмітити невідповідність їх вимогам міжнародної спільноти. Як слушно зазначають Жилінська О. І. та Бойко А., що "Враховуючи Євроінтеграційний вектор економічного розвитку України, однією із вимог європейських партнерів є приведення вітчизняного законодавства до міжнародних стандартів (резолюції № 1847 Парламентської асамблеї Ради Європи "Тіньова економіка: загрози демократії, розвитку та верховенству права", рекомендацій № R204 Міжнародної організації праці щодо переходу від тіньової до формальної економіки, Директив 2005/60/ЄС Європейського парламенту та Ради про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму та ін.). [3, с. 149]. Крім того, для значної кількості нормативних актів характерні поправки і зміни, які суперечать одне одному.

Нормативно-правове забезпечення державного управління у сфері детінізації економіки виступає підсистемою системи нормативно-правового забезпечення національної безпеки України.

Правове регулювання державного управління у сфері детінізації економіки здійснюється у відповідності із законодавчими і підзаконними нормативними актами. Нормативно-правова база державного управління у сфері детінізації економіки побудована за ієрархічним принципом, який визначає її вертикальну побудову і відповідну субординацію. Систему нормативного регулювання державного управління у сфері детінізації економіки в Україні можна представити у вигляді рисунка 1.

Зазначена система, включає низку прийнятих нормативно-правових актів, орієнтованих на забезпечення протидії тінізації економіки. Варто відзначити науковий погляд Тильчик О.В. щодо поділу нормативно-правових актів на дві групи за таким критерієм як цільове призначення (визначення місця протидії тінізації економіки серед задекларованих завдань): на спеціальні нормативно-правові акти та нормативно-правові акти, які регулюють проведення окремих заходів за напрямом протидії правопорушенням [22, с. 118].

Рівні нормативно-правового регулювання державної політики у сфері детінізації економіки в Україні

Конституція України

Кодекси України (Кримінальний кодекс України, Податковий кодекс України, Господарський кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення) та Закони України (ЗУ «Про банки та банківську діяльність», ЗУ «Про засади запобігання і протидії корупції», ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», ЗУ «Про національну безпеку України», ЗУ «Про національну безпеку України», ЗУ «Про запобігання корупції», ЗУ «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення», ЗУ Закон України «Про Національне Антикорупційне бюро України», ЗУ «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», ЗУ «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики»

Підзаконні нормативно-правові акти (Розпорядження КМУ «Про віднесення держав до переліку офшорних зон», Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо детінізації економіки та протидії корупції», Методичні рекомендації розрахунку рівня тіньової економіки, Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, Методичні рекомендації щодо комплексної оцінки обсягів непродуктивного відпливу (вивезення) фінансових ресурсів за межі України, Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року, Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні

Внутрішньо-фірмові правила та стандарти

Рис. 1. Система нормативного регулювання державної політики у сфері детінізації економіки в Україні

Так, до спеціальних нормативно-правових актів, метою прийняття яких є протидія тінізації економіки, Тильчик О.В. відносить Накази Державної податкової адміністрації України, зокрема, "Про затвердження Комплексної системи упередження та протидії процесам тінізації економіки" від 8 серпня 2011 року № 475 та Державної податкової служби України "Про систему раннього виявлення, комплексного відпрацювання та руйнування тіньового сектору економіки" від 23 квітня 2012 року № 329 [1, с. 106].

Характеризуючи прийняті нормативно-правові акти, що були спрямовані, відповідно до їх назв і положень, які визначали їх цілі й завдання, на врегулювання проблем протидії тінізації економіки в Україні, варто зазначити таке: 1) це нормативно-правові акти підзаконного характеру, які є адміністративними, суб'єктом їх прийняття є Державна фіскальна служба України (окремим із них присвоєно гриф обмеження доступу, переважно "для службового користування", який було протягом останніх п'яти років змінено на гриф "не таємно"); 2) їх положення мають переважно декларативний характер і не містять інформації як про конкретні послідовні правові заходи та очікувані результати діяльності суб'єктів, так і про контроль за порядком виконання й наслідки порушення їх вимог; 3) установлення короткострокового періоду для запровадження комплексу заходів, зокрема, адміністративно-правового характеру; 4) містять низку оцінних понять і використовують дещо застарілу термінологію, не визначену на законодавчому рівні, застарілі підходи до встановлення співвідношення тіньової економіки та правопорушень, зокрема злочинів у сфері економіки, корупційних правопорушень та адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією;

Таблиця 1. Нормативно-правова база України з питань державної політики у сфері детінізації національної економіки

Нормативно-правовий акт	Що регламентує
Конституція України	Має найвищу юридичну силу, регламентує визначальні засади взаємодії суспільства і держави
Кримінальний кодекс України	Передбачає кримінальну відповідальність за скоєні злочини в сфері тінізації економічних відносин та корупції
Податковий кодекс України	Передбачає контроль та механізм нарахування та сплати податків суб'єктами господарювання
Кодекс України про адміністративні правопорушення	Передбачає адміністративну відповідальність за скоєні злочини щодо тінізації економічних відносин та корупції
Господарський кодекс України	Визначає правові основи господарської діяльності, передбачає відповідальність за скоєні злочини в сфері тінізації економічних відносин
Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III	Передбачає контроль за діяльністю банківських установ щодо детінізації та протидії легалізації тінювих доходів в Україні
Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VI	Визначає сутність корупції та антикорупційної політики, окреслює відповідальність за корупційні діяння, передбачає особливості функціонування Національного агентства з питань запобігання корупції, регламентує міжнародне співробітництво у сфері протидії корупції https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/conv - n41
Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 року № 361-IX [6]	Передбачає визначення доходів, здобутих злочинним шляхом, передбачає відповідальність за їх легалізацію, характеризує систему фінансового моніторингу, міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії доходів, одержаних злочинним шляхом
Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року №2469-VIII [9]	Передбачає основні напрями стратегії національної безпеки України, стратегію кібербезпеки. Окреслено стабільний розвиток національної економіки для забезпечення зростання рівня та якості життя населення як фундаментального національного інтересу України
Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII [5]	Визначає поняття та ознаки корупції, регламентує відповідальність за корупційні діяння, визначає міжнародне співробітництво у сфері протидії корупції
Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення» від 04 липня 2013 року № 408-VII [4]	Визначає основні поняття, ознаки та механізми контролю і запобігання трансфертному ціноутворенню
Закон України «Про Національне Антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII [8]	Визначає функції, права та обов'язки НАБУ
Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII [10]	Визначає сутність кіберзлочинності, особливості національної системи кібербезпеки та відповідальність за порушення законодавства у сфері кібербезпеки
Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року № 2411-VI [7]	Декларує детінізацію економіки, створення сприятливих умов для діяльності економічних агентів у легальному правовому полі як одну із основних засад внутрішньої політики держави в економічній сфері (п. 1 ст. 7)
Конвенція про кіберзлочинність, ратифікована у 2005 р. [11]	Передбачає міжнародну співпрацю в сфері протидії кіберзлочинності, зокрема, шахрайствам, пов'язаного з комп'ютерами, правопорушеннями, пов'язаними з порушенням авторських та суміжних прав
План заходів з реалізації «Основних напрямів розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року», затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 р. № 435-р. [16]	Визначає основних напрямів розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року у розрізі найменування заходу, ризиків, визначений національною оцінкою ризиків, відповідальних виконавців та строків виконання
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 р. № 435-р «Основні напрями розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року» [18]	Висвітлює актуальні ризики і загрози у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2011 р. № 143-р. «Про віднесення держав до переліку офшорних зон» [15]	Окреслює перелік держав, що віднесені до переліку офшорних зон для цілей використання в господарській діяльності вітчизняними суб'єктами господарювання з метою обмеження тінізації економічних відносин та протидії легалізації тінювих доходів
Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо детінізації економіки та протидії корупції» від, 18 листопада 2005 року № 1615/2005 [23]	Передбачає протидію корупції, посилення прозорості діяльності органів державної влади, поліпшення умов для ефективного розвитку підприємництва в Україні, усунення причин, що сприяють тінізації економіки
Методичні рекомендації розрахунку рівня тінювої економіки, затверджені Наказом Міністерства економіки України від 18.02.2009 №123 [12]	Регламентує державну Методику розрахунку рівня тінювої економіки в Україні
Методичні рекомендації щодо комплексної оцінки обсягів непродуктивного відпливу (вивезення) фінансових ресурсів за межі України, затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 24.03.2015 № 286 [13]	Регламентує процедуру розрахунку інтегрального показника обсягів непродуктивного відпливу (вивезення) фінансових ресурсів за межі України; розрахунок обсягів непродуктивного легального відпливу (вивезення) фінансових ресурсів – розрахунок коефіцієнта непродуктивності легального відпливу (вивезення) фінансових ресурсів за межі України та розрахунок обсягів прихованого відпливу (вивезення) фінансових ресурсів
Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29 жовтня 2013 року [14]	Визначає в переліку індикаторів та джерел вхідної інформації за складовими економічної безпеки показник рівня "тінізації" економіки. Затверджує порогові показники тінізації на макроекономічному рівні
Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року [21]	Передбачено скорочення частки тінювої економіки в межах реалізації стратегічної цілі «Ефективне регулювання фінансового сектору та вдосконалення наглядових підходів»
Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 [19]	Визначає пріоритетні національні інтереси України та забезпечення національної безпеки, зокрема, стабільний розвиток національної економіки та її інтеграція в європейський економічний простір; посилення спроможностей національної системи кібербезпеки для ефективного протидії кіберзагрозам у сучасному безпековому середовищі
Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р. [20]	Визначає серед пріоритетів забезпечення інформаційної безпеки забезпечення безпеки інформаційно-телекомунікаційних систем кредитно-банківських та інших сфер національної економіки; захисту персональних даних та інформації шляхом протидії комп'ютерним злочинам

5) прийняття цих актів у період масштабних докорінних економічних змін, що визначили розвиток доктринальних положень окремих галузей права, проте не були відображені в указаних нормативно-правових актах [1, С. 106—107].

До нормативно-правових актів, які регулюють проведення окремих заходів в сфері детінізації економіки, відноситься широке коло документів, коротка характеристика яких наведена в таблиці 1.

Варто відзначити, що протягом останніх років в контексті реформування різних сфер в Україні урядом запроваджується низка положень спрямованих на приведення існуючого законодавства у відповідність до європейських норм. Проте, крім нормативного забезпечення, додаткового дослідження потребує і адміністративне та організаційне забезпечення державної політики в сфері детінізації національної економіки. Слушною є думка Тильчик О.В., що "... сьогодні, на жаль, ще не можна зосередитися тільки на виконанні нормативних приписів, оскільки проведений аналіз адміністративно-правових актів, що були прийняті на теренах України протягом останніх двадцяти п'яти років, які врегульовують окремі питання, пов'язані із протидією тінізації економіки, свідчить про їх безсистемний характер, прийняття у "ручному" режимі скоріше через необхідність оперативного (а не стратегічного) розв'язання тих чи інших завдань політичного характеру. У зв'язку із цим можна констатувати відсутність чітких правових форм законодавчого забезпечення зазначеного напрямку, неврахування необхідності комплексного підходу до цього. Поліаспектність та складність проблематики формування ефективного адміністративно-правового забезпечення гостро потребує більш ґрунтовних дослідження у цьому напрямі" [22, с. 158].

У контексті реалізації політики детінізації економічних відносин потребує комплексного розгляду та удосконалення нормативне забезпечення політики детінізації. Розглянемо основні напрями оптимізації та гармонізації нормативно-правової бази з детінізації економічних відносин:

— прийняти Закон України "Про детінізацію національної економіки", який буде враховувати чітко визначення тіншової економічної діяльності та передбачатиме відповідальність як адміністративну, так і кримінальну за його порушення зі встановленими межами з урахуванням важкості;

— доповнити Закон України "Про засади запобігання і протидії корупції" на ряду з висвітленням питань корупції та антикорупційної політики положеннями про тіншову економіку та політику детінізації;

— доповнити Закон України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики" в частині висвітлення засад внутрішньої політики держави в соціальній сфері позицією "державної політики легалізації ринку праці, боротьби з неофіційною зайнятістю та заробітними платами "в конвертах";

— доповнити Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення" в частині розширення переліку фінансових операцій, які підлягають обов'язковій перевірці;

— доповнити Закон України "Про основні засади забезпечення кібербезпеки України" чітким трактуванням економічного кіберзлочину та системою санкцій та покарань за такі злочини;

— доповнити Закон України "Про національну безпеку України" фундаментальним національним інтересом щодо необхідності проведення детінізації економічних відносин як загрози національній безпеці;

— внести зміни до ПКУ в частині запровадження трансфертного ціноутворення відповідно до світових стандартів та міжнародної практики;

— удосконалити Наказ Міністерства економіки України "Про затвердження Методичних рекомендацій розрахунку рівня тіншової економіки" шляхом внесення змін у методику розрахунку рівня тіншової економіки в Україні з огляду на її недосконалість;

— прийняти оновлений Указ Президента України "Про заходи щодо детінізації економіки та протидії корупції" на заміну Указу Президента України "Про першочергові заходи щодо детінізації економіки та протидії корупції" від 18 листопада 2005 року № 1615/2005 із врахуванням нових ризиків та потрясінь, обумовлених поширенням пандемії COVID-19 та відповідними економічними і фінансовими змінами;

— внести зміни у Розпорядженням Кабінету Міністрів України "Про віднесення держав до переліку офшорних зон" у частині ще більшого обмеження переліку дозволених для використання в господарській діяльності офшорних зон.

Впровадження запропонованих рекомендацій сприятиме адаптації національного законодавства до сучасних вимог та потреб, а також європейських стандартів.

ВИСНОВКИ

Під час формування підсистеми нормативно-правового забезпечення державної політики в сфері детінізації економіки України необхідно розглядати її як складову системи нормативно-правового забезпечення національної безпеки України. В такому контексті політика детінізації економіки розглядається у взаємозв'язку з іншими категоріями і явищами, як "корупція", "відмивання грошей", "злочини та інші правопорушення у сфері економіки", що сприяє системності державної політики в даній сфері.

Зважаючи на проведенне дослідження, варто відмітити відсутність комплексного нормативно-правового документа щодо державної політики в сфері детінізації економіки України. Відсутність нормативного акту, який би комплексно окреслив стратегічні орієнтири, цілі та завдання протидії тінізації національної економіки, а також інструменти та механізми успішної реалізації такої державної політики в узгодженні з іншими напрямами державної політики у сфері національної безпеки. Доцільним є ухвалення Закону України "Про детінізацію національної економіки", який би комплексно розкривав сутність тіншової економічної діяльності, адміністративну та кримінальну відповідальність за порушення в цій сфері, розкривав забезпечення, механізми та інструменти державної політики в сфері детінізації економіки. В статті запропоновано основні напрями

оптимізації та гармонізації нормативно-правової бази з детінізації економічних відносин в частині надання пропозицій щодо внесення змін у ряд нормативних актів України.

Література:

1. Адміністративно-правове забезпечення протидії тінізації економіки: навч. посіб. / С.В. Білан, В.Я. Мацюк, О.П. Рябченко, О.В. Тильчик, В.В. Тильчик; Держ. фіскальна служба України, Ун-т держ. фіскальної служби України. — К., 2019. — 245 с.

2. Аналітична записка "Тіньова економіка. Загальні тенденції січень — вересень 2020" / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. — 2020. — 12. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e-384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=Tenden-tsiITinovoiEkonomiki>

3. Жилінська, О.І. Ефективність державної політики протидії тінізації економіки: кількісна та якісна складова [Текст] / О.І. Жилінська, А.О. Бойко // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. — 2020. — № 1. — С. 147 — 154. — DOI: 10.21272/1817-9215.2020.1-16

4. Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення" від 04 липня 2013 року № 408-VII. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/609-19#Text>

5. Закон України "Про запобігання корупції" від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/print>

6. Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення" від 6 грудня 2019 року № 361-IX. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20/print>

7. Закон України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики" від 1 липня 2010 року № 2411-VI. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17/print>

8. Закон України "Про Національне Антикорупційне бюро України" від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>

9. Закон України "Про національну безпеку України" від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

10. Закон України "Про основні засади забезпечення кібербезпеки України" від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19/print>

11. Конвенція про кіберзлочинність, ратифікована із застереженнями і заявами Законом України № 2824-IV від 07.09.2005. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575/print

12. Методичні рекомендації розрахунку рівня тіньової економіки, затверджені Наказом Міністерства економіки України від 18.02.2009 № 123. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0123665-09/print>

13. Методичні рекомендації щодо комплексної оцінки обсягів непродуктивного відпливу (вивезення) фінансових ресурсів за межі України, затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 24.03.2015 № 286. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0286731-15#Text>

14. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29 жовтня 2013 року. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13/print>

15. Перелік офшорних зон, Додаток до розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 р. № 77-р. Офіційний веб-портал Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/152436>

16. План заходів з реалізації "Основних напрямів розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року", затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 р. № 435-р. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-2021-%D1%80#Text>

17. Про Стратегію національної безпеки України: Указ Президента України від 12.02.2007 р. № 105/2007, втратив чинність 29.05.2015. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

18. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 р. № 435-р "Основні напрями розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року". Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/994_774/sp:max25#Text

19. Стратегія національної безпеки України "Безпека людини — безпека країни", затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. — Офіційний веб-портал Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

20. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р. Офіційний веб-портал Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/246420577>

21. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року — Офіційний веб-портал Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=4

22. Тильчик О.В. Нормативно-правове забезпечення протидії детінізації економіки: ретроспективний ог-

ляд та пропозиції // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. — 2017. — № 3. С. 155—159.

23. Указ Президента України "Про першочергові заходи щодо детінізації економіки та протидії корупції" від 18 листопада 2005 року № 1615/2005. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1615/2005#Text>

References:

1. Bilan, S.V. Matsiuk, V.Ya. Riabchenko, O.P. Tyl'chuk, O.V. and Tyl'chuk, V.V. (2019), *Administrativno-pravove zabezpechennia protydii tinizatsii ekonomiky* [Administrative and legal support to combat the shadowing of the economy], Un-t derzh. fiskal'noi sluzhby Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

2. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2020), "Analytical note "Shadow economy. General trends January-September 2020 """, available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki> (Accessed 10 May 2021).

3. Zhylyns'ka, O.I. and Bojko, A.O. (2020), "The effectiveness of state policy to combat the shadow economy: quantitative and qualitative components", *Visnyk Sums'koho derzhavnoho universytetu. Seriya Ekonomika*, vol. 1, pp. 147—154. DOI: 10.21272/1817-9215.2020.1-16.

4. Verkhovna Rada of Ukraine (2013), The Law of Ukraine "On amendments to the Tax Code of Ukraine regarding transfer pricing", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/609-19#Text> (Accessed 10 May 2021).

5. Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine "On prevention of corruption", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/print> (Accessed 10 May 2021).

6. Verkhovna Rada of Ukraine (2019), The Law of Ukraine "On prevention and counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime, financing of terrorism and financing of proliferation of weapons of mass destruction", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20/print> (Accessed 10 May 2021).

7. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine "On the Principles of Domestic and Foreign Policy", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17/print> (Accessed 10 May 2021).

8. Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine "On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (Accessed 10 May 2021).

9. Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "On the national security of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (Accessed 10 May 2021).

10. Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine "On the basic principles of cybersecurity in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19/print> (Accessed 10 May 2021).

11. Verkhovna Rada of Ukraine (2005), "Convention on Cybercrime", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575/print (Accessed 10 May 2021).

12. Ministry of Economy of Ukraine (2009), "Methodical recommendations for calculating the level of the shadow economy", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0123665-09/print> (Accessed 10 May 2021).

13. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2015), "Methodical recommendations on a comprehensive assessment of the volume of unproductive outflow (export) of financial resources outside Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0286731-15#Text> (Accessed 10 May 2021).

14. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2013), "Methodical recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13/print> (Accessed 10 May 2021).

15. Cabinet of Ministers of Ukraine (2003), "List of offshore zones", available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/152436> (Accessed 10 May 2021).

16. Cabinet of Ministers of Ukraine (2023), Resolution "Action plan for the implementation of the "Main directions of development of the system of prevention and counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime, terrorist financing and financing of proliferation of weapons of mass destruction in Ukraine until 2023""", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-2021-%D1%80#Text> (Accessed 10 May 2021).

17. President of Ukraine (2007), Decree "On the National Security Strategy of Ukraine", available at: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (Accessed 10 May 2021).

18. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), Resolution "The main directions of development of the system of prevention and counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime, financing of terrorism and financing of proliferation of weapons of mass destruction in Ukraine for the period up to 2023", available at: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/994_774/sp:max25#-Text (Accessed 10 May 2021).

19. President of Ukraine (2020), Decree "National Security Strategy of Ukraine "Human Security — Country Security""", available at: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (Accessed 10 May 2021).

20. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), Resolution "Strategy for the development of the information society in Ukraine", available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/246420577> (Accessed 10 May 2021).

21. National Bank of Ukraine (2020), "Strategy for the development of the financial sector of Ukraine until 2025", available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=4 (Accessed 10 May 2021).

22. Tyl'chuk, O.V. (2017), "Regulatory and legal support to combat the de-shadowing of the economy: a retrospective review and proposals", *Aktual'ni problemy vitchyzniano i iuryspondentsii*, vol.3, pp. 155—159.

23. President of Ukraine (2005), Decree "On priority measures to de-shadow the economy and combat corruption", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1615/2005#Text> (Accessed 10 May 2021).

Стаття надійшла до редакції 19.05.2021 р.